

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Vendula Kalíšková

Ochrana osobních údajů ve zdravotnictví

Bakalářská práce

Olomouc 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma ochrana osobních údajů ve zdravotnictví vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 28. 3. 2019

.....
Vendula Kalíšková

Poděkování

Tímto chci poděkovat Mgr. Petře Melotíkové, Ph.D. za její cenné rady a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala mé rodině, která mě podporuje po celou dobu studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Historický vývoj a právní úprava	8
1.1. Historický vývoj	8
1.2. Právní úprava	9
1.1.1. Mezinárodní	9
1.1.1. Unijní	11
1.1.2. Vnitrostátní	12
2. Osobní údaje ve zdravotnictví	14
2.1. Zpracovávání osobních údajů	14
2.2. Povinná mlčenlivost	15
2.2.1. Předmět povinné mlčenlivosti	16
2.2.2. Subjekty povinné mlčenlivosti	17
2.2.3. Hippokratova přísaha	18
2.2.4. Přístup k informacím	19
2.2.5. Výjimky z povinné mlčenlivost	22
2.2.6. Porušení povinnosti	25
2.3. GDPR ve zdravotnictví	26
2.4. Zdravotnická dokumentace	29
Závěr	31
Seznam použitých zdrojů	33
Literatura	33
Odborné časopisy	34
Právní předpisy	34
Vnitrostátní	34
Evropské	34
Mezinárodní	35
Internetové zdroje	35
Ostatní	36
Abstrakt	37
Klíčová slova	37
Abstract	37
Key words	37

Seznam použitých zkratk

EU	Evropská Unie
PO	Právnícká osoba
FO	Fyzická osoba
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
OECD	Pravidla ochrany soukromí a přeshraničních toků osobních údajů
GDPR	General Data Protection Regulation
ES	Evropské společenství
LZSP	Listina základních práv a svobod
ČLK	Česká lékařská komora
ČR	Česká Republika
ÚOOÚ	Úřad pro ochranu osobních údajů
NZIS	Národní zdravotnický informační systém
LDN	Léčebna dlouhodobě nemocných

Úvod

Téma mé bakalářské práce „Ochrana osobních údajů ve zdravotnictví“ jsem si vybrala kvůli tomu, že si myslím, že tato ochrana je nedílnou součástí našich životů. V dnešní době, kdy jsou na vzestupu různé sociální sítě, kde se lidé chlubí všemi různými detaily ze svých životů. Lidé sami o sobě tyto informace zveřejňují a netají se jimi. Ovšem údaje ve zdravotnictví patří mezi nejcitlivější, a proto vyžadují i zvýšenou pozornost co se týká ochrany. Nikdo z nás by přece nechtěl, aby informace o našem zdravotním stavu veřejně kolovaly mezi lidmi. Jak fungoval tento institut v minulosti a jaká je současná právní úprava? Zabývá se touto problematikou pouze český právní řád nebo je to celosvětový problém? Jaké údaje spadají pod ochranu a kdo ji musí dodržovat? Tyto otázky jsou pro každého z nás velmi důležité a já se na ně na následujících stránkách pokusím odpovědět.

Již v Listině základních práv a svobod se dočteme, že všichni máme právo na ochranu před zasahováním do našeho soukromí.¹ Tudíž jsme všichni pod stejnou ochranou. Obecně se tématu ochrany osobních údajů v poslední době věnuje spousta odborníků. Z toho plyne, že k tématu jsou dostupné internetové články, zákony a monografie.

Má práce je členěna do několika kapitol. V první z nich nahlédneme trochu do minulosti. Historický vývoj této úpravy je velmi zajímavý a nemůže být opomenut. V téže kapitole pak nahlédneme do právní úpravy. Nalezneme zde prolnutí české právní úpravy s evropskou, popřípadě mezinárodní. Můžeme vidět, jak na sebe navzájem navazují. Druhá kapitola této práce se věnuje konkrétnímu problému ochrany osobních údajů ve zdravotnictví. Nejdříve se obecně seznámíme s tím, co znamená ochrana údajů. Druhá část této kapitoly je pak už konkrétně zaměřena na povinnou mlčenlivost zdravotnických pracovníků. Za poslední rok je v Evropské unii velmi často zmiňován pojem GDPR, proto jej i já zmíním ve své práci v souvislosti se změnami ve zdravotnictví. Poslední část této práce je věnována krátkému seznámení a vysvětlení významu zdravotnické dokumentace.

V této práci bude celkově shrnuta problematika ochrany osobních údajů ve zdravotnictví na území ČR a budou v ní shromážděny veškeré podklady, které se touto ochranou zabývají.

Stejně jako jiná právní odvětví je i toto odvětví v nepřetržitém vývoji. V souvislosti s neustálým progresem informačních technologií a využívání takovýchto technologií

¹ Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

v každodenním životě je velmi důležité dále rozvíjet zabezpečovací systémy pro uchovávání osobních údajů.

Práci jsem zpracovávala popisnou metodou. Snažila jsem se co nejpodrobněji analyzovat danou problematiku a popsat ji v této práci.

Práce bude vypracována k právnímu stavu v České Republice ke dni 29. března 2019.

1. Historický vývoj a právní úprava

1.1. Historický vývoj

V historii bylo povolání lékaře velmi vážené a vysoce postavené ve společnosti. Ne vždy bylo soukromí osob bráno jako důležitý prvek státu. Vše se odvíjelo od politické režimu, který nastolila vládnoucí strana. Není to ale jediný ovlivňující faktor. Záleží také na právním systému a kultuře daného státu. Zdárným příkladem nerespektování lidské osobnosti můžeme spatřovat v nacistickém Německu. Porušování povinné mlčenlivosti bylo tehdy na denním pořádku. Adolf Hitler se snažil vymýtit neárijské geny a nutil tak lékaře nedodržovat lékařské tajemství. Lékaři měli povinnost hlásit jakékoli odchylky od běžného vývoje jedinců. Jednalo se především o genetické poruchy nebo zdravotní problémy, které nebylo možné nějak vyléčit. Povinnost poté podložili zákonem s odůvodněním ochrany zájmu „zdravého veřejného cítění“. Tato doba je příkladem toho, jak je jednoduché zneužít zdravotnictví k porušování lidskosti. V Německu to vyústilo až v pronásledování a porušování základních lidských práv.²

Samotné kořeny lékařského tajemství sahají až do starověku. V době, kdy žil Hippokrat, což je datováno do 5. století př. n. l. Tehdy vznikla dodnes používaná Hippokratova přísaha.³ Této přísaze se budu konkrétněji věnovat v následující kapitole. Pro historický vývoj si vystačíme pouze s tím, že Hippokrat tímto slibem položil základy některých právních norem upravujících zdravotní péči o nemocné.⁴

Lékařské tajemství se stalo součástí našeho právního řádu a bylo tomu tak až do roku 1951.⁵ Tehdy nastal zlom. Rychlý rozvoj medicíny a vznik nových nelékařských profesí, jako jsou například: ošetřovatelé, fyzioterapeuti, farmakologové a další, vyvolal v zákonodárcích potřebu zavázat mlčenlivostí i je. V roce 1966 přijali tedy zákon č. 20/1966 Sb., o péči zdraví lidu. Kromě toho, že se zde poprvé objevil pojem „povinná mlčenlivost“, upravili povinnosti zdravotnického pracovníka, ve kterých se můžeme dočíst i o

² UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*. Praha 7: Vydavatelství GRADA publishing, a.s. 2008, s. 12 – 13

³ ZAJÍČKOVÁ, Markéta, Mgr. *Neoprávněné prolamování povinné mlčenlivosti – problém současného českého zdravotnictví* [online]. internimedica.cz, 16. května 2014 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <<https://www.internimedica.cz/pdfs/int/2014/05/11.pdf>>

⁴ VONDRÁČEK, Lubomír. *Hippokratova přísaha* [online]. clkuo.cz, 23. května 2001 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <http://www.clkuo.cz/dokumenty/prolekare/hippokratova_prisaha.htm>

⁵ První právním předpisem upravující lékařské tajemství byl zákon č. 114/1929 Sb., o výkonu lékařské praxe, který upravoval tuto povinnost v § 13; Dále byl nahrazen zákonem č. 170/1950 Sb., o zdravotnických povoláních, jenž upravoval mlčenlivost v § 3 písm. h.

„zachovávání mlčenlivosti v souvislosti s vykonáváním svého povolání“⁶ Povinnost pracovníka neskončila ani poté, co pracovník odešel ze sféry zdravotnictví, ale trvala doživotně. Účinnost zákona trvala více než čtyřicet let. Změny nenastaly ani po sametové revoluci. Reforma proběhla až v roce 2012. Tehdy nabyl účinnosti nový zákon, který je platný až do současnosti. Jedná se o zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Nedošlo tady ke změně odpovědnosti, pořád se mlčenlivost vztahuje na všechny zdravotnické pracovníky. Stanovily se však některé výjimky, kdy je možné povinnost porušit.⁷

1.2. Právní úprava

Ochrana osobnosti je problém, který zasahuje celý svět a proniká do všech odvětví běžného života, tudíž i do zdravotnictví. Chránit údaje o zdravotním stavu pacientů je jedním z nejdůležitějších posláních lékařů a na to pamatují i zákonodárci celého světa. V současné době si problematika ochrany osobních údajů prošla velkými reformami. Tato podkapitola slouží k bližšímu seznámení se současnou právní úpravou, a to jak na mezinárodní úrovni, tak i na té evropské a vnitrostátní.

1.1.1. Mezinárodní

Všeobecnou deklaraci lidských práv zde zmiňuji jako první, i když nemá postavení mezinárodní smlouvy⁸, ale jedná se pouze o mezinárodní dokument⁹. Poprvé se v ní vyskytlo právo na ochranu soukromého života. Položila tak základy pro další mezinárodní akty týkající se této problematiky. Konkrétně na ni navázal Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který v celém znění přebral čl. 12, již dříve zmíněné deklarace. Celý článek zní takto: „Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.“¹⁰ Můžeme zde tedy spatřovat, že už v poválečném období měly stát velké snahy o respektování soukromí svých občanů.¹¹ Pro doplnění je také

⁶ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči zdraví lidu

⁷ ZAJÍČKOVÁ, Markéta, Mgr. *Neoprávněné prolamování povinné mlčenlivosti – problém současného českého zdravotnictví* [online]. internimedicina.cz, 16. května 2014 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <<https://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2014/05/11.pdf>>

⁸ Mezinárodní smlouva je závazná viz. MIKULE, Vladimír. SUCHÁNEK, Radovan. *Komentář k Ústavě ČR. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2016 s. 125 – 126 (čl. 10 Ústavy)

⁹ I když není mezinárodní smlouvou, pořád je pro ČR závazný viz. MIKULE, Vladimír. SUCHÁNEK, Radovan. *Komentář k Ústavě ČR. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2016 s. 125 – 126 (čl. 10 Ústavy)

¹⁰ Usnesení č. DE01/48 valného shromáždění OSN, Všeobecná deklarace lidských práv

¹¹ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář.* Praha: Leges, 2018, s. 24 - 25

důležité zmínit, že Všeobecná deklarace nepoložila základy pouze mezinárodním aktům, ale i těm vnitrostátním. Jedná se o Listinu základních práv a svobod naší republiky.

Mimo celosvětové akty na mezinárodní úrovni můžeme dále hovořit o tzv. regionálních předpisech. Rada Evropy v roce 1950 schválila vytvoření Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Hovoří se zde o dodržování a respektování soukromého a rodinného života občanů. Přestože je tato úmluva již z roku 1950, pořád je velmi respektována a využívána Evropským soudem pro lidská práva. Jako o navazujícím aktu můžeme mluvit o Úmluvě č. 108 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů. Úmluvou je zaručeno, že získávání osobních údajů od osob, lze pouze při splnění základních podmínek. Informace musí být získány poctivě, shromážděny za určitým účelem, být přesné a uchovávány jen na nezbytně dlouhou dobu.¹² Zvláštní pozornost¹³ je pak věnována osobním údajům týkajících se „*rasy, politických názorů, náboženského přesvědčení, zdraví, pohlavního života a odsouzení za trestný čin dané osoby*.“¹⁴ Následně poté v roce 2003 byl přijat Radou Evropy Dodatkový protokol, který doplnil Úmluvu č. 108. Česká republika výše zmíněnou Úmluvu č. 108 ratifikovala a přijala za své v roce 2001.¹⁵

Jestliže se chceme zabývat konkrétní problematikou povinné mlčenlivosti zdravotnických pracovníků (viz kapitola 2.2.), tak nesmíme zapomenou zmínit Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, která byla přijata 4. dubna 1997 v Oviedu Radou Evropy. V České republice vyšla v platnost 1. října 2001.¹⁶ Můžeme o ní také slyšet jako o Úmluvě o lidských právech a medicíně. Jelikož má postavení mezinárodní smlouvy, je tudíž pro náš právní systém závazná. Samotná úmluva však pokládá pouze teoretické základy v rámci povinné mlčenlivosti. Konkrétní ustanovení si pak každý stát musí upravit vlastní vnitrostátní legislativou.¹⁷ Po nahlédnutí do úmluvy zjistíme, že v čl. 10 je uvedeno, že: „*každý má právo na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví*“,“¹⁸. Z tohoto ustanovení jasně vyplývá povinnost dodržování mlčenlivosti. Když pak nahlédneme

¹² Viz 5 čl. Úmluvy č. 108 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů

¹³ Viz. 6 čl. Úmluvy č. 108 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů

¹⁴ MELOTÍKOVÁ, Petra. *Vybrané právní nástroje Rady Evropy v oblasti ochrany osobních údajů* [online]. law.muni.cz/sborniky, 2008 [cit. 20. března 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/melotikova_petra.pdf>

¹⁵ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 25

¹⁶ Úmluva na ochraně lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně 96/2001 Sb.m.s.

¹⁷ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*. Praha 7: Vydavatelství GRADA publishing, a.s. 2008, s. 20

¹⁸ Úmluva na ochraně lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně 96/2001 Sb.m.s.

o několik článků dál, konkrétně do článku 26, zjistíme, že Úmluva zde povoluje i výjimky z povinné mlčenlivosti (viz kapitola výjimky z povinné mlčenlivosti).¹⁹ Píše se v něm, že pokud je nezbytné a ve veřejném zájmu, lze omezit předchozí ustanovení.²⁰

1.1.1. Unijní

Když se více zaměříme na právo Evropské Unie, tak zjistíme, že problému ochrany osobních údajů se věnuje jak primární právo²¹, tak i sekundární právo EU²². V článku 6 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii je řečeno, že ochrana všech základních práv, které byly zmíněny v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, je zaručena. Mimo jiné jsou také zaručena ty práva, která vyplývají z ústavních tradic jednotlivých členských států. Tímto EU potvrdila, že respektuje a uznává všechna práva zaručena Úmluvou.

Hlavním primárním předpisem sloužícím k ochraně osobních údajů je Listina EU. V této Listině je zaručeno respektování soukromého a rodinného života. Konkrétně v čl. 8 se píše, že každý má právo na ochranu osobních údajů, které se týkají jeho osoby.²³ Vedle toho také Listina umožňuje každému přístup k informacím, které byly o jeho osobě shromážděny.

Kromě smlouvy o Evropské unii je důležité poznamenat i Smlouvu o fungování Evropské unie. Mimo to, že se zde opět objevuje zaručení práva na ochranu osobních údajů, nalezneme zde také ustanovení o tom, že Evropský parlament a Rada jsou zplnomocněny k přijímání pravidel o zpracovávání osobních údajů. Zplnomocnění se vztahuje pouze na činnost Unie.

V sekundární části evropského práva se tomuto problému věnují především nařízení a směrnice. Připomenou pouze to nejhlavnější nařízení, a to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) 45/2001, jenž upravuje zpracovávání osobních údajů ve vztahu k Unii.²⁴

¹⁹ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost ...*, s. 21

²⁰ Úmluva na ochraně lidských práv a důstojnosti lidské ...

²¹ Primární právo je tvořeno mezinárodními smlouvami viz. HAMULÁK, Ondřej. STEHLÍK, Václav. *Praktikum práva Evropské unie: ústavní základy a soudnictví*. 2. upr. a aktualiz. vyd. Praha: Leges 2013, s. 40, a tudíž jsou pro ČR závazné viz. MIKULE, Vladimír. SUCHÁNEK, Radovan. *Komentář k Ústavě ČR*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016 s. 125 – 126 (čl. 10 Ústavy)

²² Většina aktů sekundárního práva EU jsou pro ČR závazná viz. HAMULÁK, Ondřej. STEHLÍK, Václav. *Praktikum práva Evropské unie: ústavní základy a soudnictví*. 2. upr. A aktualiz. Vyd. Praha: Leges 2013, s. 45 – 46

²³ Charter of Fundamental Rights of the European Union art. [], 2012 O.J. C 326/391, at [] [hereinafter Charter of Rights]

²⁴ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 25 – 27

Kde se vzali pojmy jako „osobní údaj“, „správce“ nebo „subjekt údajů“? Na to se dá lehce odpovědět. V roce 1980 byla vydána Pravidla ochrany soukromí a přeshraničních toků osobních údajů. Zkráceně jej můžeme nazvat jako OECD. V něm se poprvé objevily tyto pojmy. Samotný dokument ale nikdy nebyl právně závazný. Měl formu pouhého doporučení.

25

Za poslední rok do šlo k velkým změnám, co se týká ochrany osobních údajů na úrovni Evropské Unie. V účinnost vyšlo nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Hovorově jej také můžeme pojmenovat jako GDPR (General Data Protection Regulation).²⁶ Obecně k tomuto nařízení můžeme říct, že se jedná zatím o nejucelenější evropský právní předpis na ochranu dat. Vztahuje se na všechny FO i PO na území EU. Upravuje zpracovávání osobních dat a hájí občany před neoprávněným nakládáním s jejich osobními údaji. Je také potvrzujícím dokumentem, že ochrana putuje i přes hranice našeho státu. Dne 23. května 2018 toto nařízení nabylo účinnosti.²⁷

1.1.2. Vnitrostátní

Pokud se chceme bavit o ochraně osobnosti na vnitrostátní úrovni, nemůžeme začít jiným právním předpisem než usnesením, které vyšlo v platnost v roce 1992 pod číslem 2, kterým je Listina základních práv a svobod. Listina zde zastupuje předpisy ústavního pořádku. Už v předešlé podkapitole jsem se zmínila o tom, že LZSP vyplývá zejména z Všeobecné deklarace lidských práv. Konkrétně se v čl. 10 odst. 2 píše že: „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“²⁸ Z ustanovení lze tedy spatřovat nedotknutelnost soukromí jednotlivých osob.²⁹

Všeobecnou právní úpravu nalezneme v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Tento předpis však upravuje pouze obecnou úpravu pro zacházení s osobními údaji.³⁰ Konkrétněji se na tento zákon zaměřuji v kapitole o ochraně osobních údajích.

²⁵ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně ...* s. 27

²⁶ POLICAR, Radek. *GDPR a ochrana soukromí ve zdravotnictví* [online]. mzcr.cz [cit. 11. 3. 2019] Dostupné na <https://www.mzcr.cz/Legislativa/obsah/implementace-gdpr_3805_11.html>

²⁷ *GDPR (obecné nařízení)* [online]. uouu.cz [cit. 21. 3. 2019] Dostupné na <<https://www.uouu.cz/gdpr-obecne-narizeni/ds-3938/p1=3938>>

²⁸ Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

²⁹ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 27

³⁰ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost ...*, s. 22

Na nedotknutelnost osoby můžeme narazit i v trestním právu. Zákon č. 40/2006 Sb., trestní zákoník, konkrétně stanovuje některé trestné činy, jež porušují ochranu osobnosti a soukromí. Skutkovou podstatou těchto činů je neoprávněné nakládání s osobními údaji. Ochrana je stanovena především v rámci státem uložené nebo respektované povinné mlčenlivosti.³¹

Všechny výše zmíněné předpisy musejí být v souladu s nařízením a adaptačním zákonem GDPR.³²

Po seznámení s obecnou právní úpravou, se dostáváme k té konkrétní. Jak jsem zmiňovala u Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, tak si každý stát stanoví svou vnitrostátní legislativou konkrétní úpravu. V České Republice tuto funkci převzal zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon reguluje, jaké jsou podmínky pro poskytování zdravotních služeb, o jakou péči se jedná nebo jaké mají práva a povinnosti pacienti nebo jejich blízcí. Dále stanovuje práva a povinnosti zdravotnických pracovníků.³³ Pro konkretizaci, povinnost mlčenlivosti je upravena v § 51.

Povinné mlčenlivosti se nevěnují pouze právní předpisy, ale můžeme je nalézt také ve stavovských předpisech. V oboru zdravotnictví můžeme nalézt několik stavovských předpisů. Nejznámější je Etický kodex České lékařské komory. Nejedná se však o jediný. Dalšími mohou být Kodex pro zdravotní sestry, Kodex práv pacienta nebo Hippokratova přísaha (viz kapitola 2.2.3). Ve všech uvedených předpisech se pamatuje na povinnou mlčenlivost.³⁴ Jako příklad mohu uvést konkrétní ustanovení v Etickém kodexu ČLK: „*Lékař je v zájmu pacienta povinen důsledně zachovávat lékařské tajemství, s výjimkou případů, kdy je této povinnosti souhlasem pacienta zbaven nebo když je to stanoveno zákonem.*“³⁵

³¹ VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 27

³² VÍTEK, Dominik. *Obecné nařízení ...*, s. 28

³³ SVEJKOVSKÝ a kol. *Zdravotnictví a právo*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, s. 1

³⁴ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost ...*, s. 23

³⁵ Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory, Etický kodex české lékařské komory

2. Osobní údaje ve zdravotnictví

Jak správně nakládat s osobními údaji získanými ve zdravotnictví a dostatečně je chránit je velmi rozsáhlou problematikou. Vše úzce souvisí s vedením zdravotnické dokumentace, právem pacienta na informace a s povinnou mlčenlivostí zdravotnických pracovníků. Osoba provozovatele zdravotnického zařízení zpracovává údaje v několika směrech. Jako každý zaměstnavatel zpracovává údaje o svých zaměstnancích. Tyto údaje zařazujeme mezi osobní údaje³⁶. Každé zdravotnické zařízení provádí nějakou ošetrovatelskou, popřípadě zdravotnickou péči. V souvislosti s takovou péčí, zaměstnanci získávají a zpracovávají citlivé údaje od pacientů, jejich blízkých osob nebo dalších osob. Samozřejmě, že tyto údaje musejí souviset s poskytováním zdravotní péče. Jak správně nakládat a zpracovávat osobní údaje upravuje zákon č. 101/2000 sb., o ochraně osobních údajů.³⁷ V tomto odvětví se za poslední rok udála velká novelizace, a to hlavně díky obecnému nařízení Evropského parlamentu a rady, které je více známo pod názvem GDPR. Došlo ke zpřísnění režimu ochrany osobních údajů, hlavně v jejich zpracovávání. K jakým konkrétním změnám dotýkajících se zdravotnictví došlo, se budu dále věnovat v podkapitole 2.3.

2.1. Zpracovávání osobních údajů

Dříve se údaje o osobách rozdělovaly na osobní údaje a citlivé údaje.³⁸ Když vešlo v účinnost nařízení parlamentu a Rady EU známé jako GDPR, došlo i u těchto údajů ke změnám. Pojem osobní údaj byl zachován, ale pojem citlivý údaj v tomto nařízení už nenalezneme. Pro citlivější údaje, mezi které řadíme i ty o zdravotním stavu, byl zaveden nový pojem, a to zvláštní kategorie osobních údajů.

Hovoříme-li o zpracovávání osobních údajů, bylo by vhodné si definovat co to je. Jedná se o shromažďování údajů o osobách za účelem jejich uložení, následné využívání a uchovávání. Za získané informace odpovídá správce³⁹. Osobou správce rozumíme subjekt, který sám nebo pomocí správců sítě, kteří jsou k tomu ze zákona oprávněni, zpracovává informace o pacientech

³⁶ Definici osobních údajů nalezneme v čl. 4 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES a zní takto: „*veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné osobě (dále jen „subjekt údajů“); identifikovatelnou fyzickou osobou je fyzická osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejména odkazem na určitý identifikátor, například jméno, identifikační číslo, lokační údaje, síťový identifikátor nebo na jeden či více zvláštních prvků fyzické, fyziologické, genetické, psychické, ekonomické, kulturní nebo společenské identity této fyzické osoby*“

³⁷ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011, s. 50

³⁸ Viz. § 4 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změnách některých zákonů

³⁹ Viz čl. 24 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

nebo svých zaměstnancích. Na celý proces zpracovávání dohlíží Úřad pro ochranu osobních údajů. V oboru zdravotnictví je zpracovávání upraveno zvláštním zákonem.⁴⁰ Důležité je si zapamatovat, že kdykoli chce zdravotnické zařízení shromažďovat údaje o pacientech, je nutný pacientův písemný souhlas se zpracováváním údajů. Souhlas může pacient kdykoli odvolat. Při podepisování souhlasu, je nutné vždy jasně a konkrétně sdělit pacientovi za jakým účelem a v jakém rozsahu jsou informace zpracovávány.⁴¹

Kontrolu nad správci a zpracovateli provádí dozorový úřad. V ČR je tímto dozorovým úřadem ÚOOÚ.⁴² Tento úřad není jediným správním úřadem vyskytujícím se v rámci zpracovávání osobních údajů v resortu zdravotnictví. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, více známý pod zkratkou ÚZIS, zpracovává veškeré informace získané při výkonu zdravotní péče. Informace získává z národního zdravotnického informačního systému (NZIS). Poskytovatelé zdravotních služeb jsou povinni odesílat veškeré informace získané na základně své činnosti do již zmíněného informačního.⁴³

2.2. Povinná mlčenlivost

Nastolení vzájemné důvěry mezi pacientem a ošetřujícím lékařem, nebo jakýmkoli dalším zdravotnickým pracovníkem, je pokládáno za jeden z nejdůležitějších rysů dnešního zdravotnictví.⁴⁴ Častokrát se tedy na zdravotníky klade velký důraz na dodržování mlčenlivosti o všem informacích, které se při výkonu svého zaměstnání dozví. Původní cíl byl pouze morální, ale postupem času došlo ke změně na právní povinnost.⁴⁵ Tento závazek má za úkol dbát zájmů celé společnosti, ale i jedinců. Můžeme zde také vidět propojení dvou disciplín, a to soukromoprávní a veřejnoprávní. Do soukromé oblasti zařazujeme pacientovo právo na ochranu důvěrných informací o jeho zdravotním stavu. Institut povinné mlčenlivosti však nechrání pouze pacienty, ale i zdravotnické pracovníky. Poskytuje jim ochranu před neoprávněnými zásahy veřejné moci. Tímto způsobem tak povinnost zasahuje do veřejného

⁴⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

⁴¹ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe ... s. 51 - 52*

⁴² Viz. čl 57 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

⁴³ *Základní informace o ÚZIS ČR* [online]. uzis.cz, 2019 [cit. 17. března 2019]. Dostupné na <<http://www.uzis.cz/nas>>

⁴⁴ Pro srovnání s jinou právní úpravou v jiném státě, konkrétně ve Slovenské republice, je institut povinné mlčenlivosti upraven velmi podobně jako v ČR. Odchytku můžeme nalézt ve výjimkách z povinné mlčenlivosti, kde ve slovenské právní úpravě nalezneme ještě další výjimku, a to oznámení zákonnému zástupci 16 -18 leté ženy o provedení interrupce. Viz. HUMENÍK, Ivan. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2011, s. 110 – 116

⁴⁵ STOLÍNOVÁ, Jitka. MACH, Jan, *Právní odpovědnost v medicíně*. Praha 5: Galén, 2010, s. 219

práva. Samotná povinnost je pak upravena v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.⁴⁶

Závazek, jenž vznikl pracovníkům při výkonu své profese není ohraničen dobou, kdy musí být mlčenlivost dodržena. Jinak řečeno jsou pracovníci vázáni mlčenlivostí doživotně.⁴⁷ Neplatí tedy, že když zdravotní sestra odejde z oboru zdravotnictví, neváže se na ni již povinná mlčenlivost a ona tak může vyprávět různé příběhy o svých bývalých konkrétních pacientech.⁴⁸ Došlo by zde k porušení odpovědnosti a takovými osobám může hrozit i sankce.⁴⁹ Tato sankce může zasahovat do správní odpovědnosti, tedy může se jednat o přešůpek⁵⁰, anebo zasáhne až do trestněprávní odpovědnosti⁵¹. (viz kapitola o porušení mlčenlivosti)

Když hovořím o povinné mlčenlivosti je důležité, jaký pohled na povinnost mlčenlivosti má stát. V našem státě můžeme rozlišovat dva hlavní typy. Prvním je povinná mlčenlivost uložená státem. Pohled odborníků na tuto povinnost je však nejednotný. Někteří se přiklánějí k názoru, že touto povinností se chrání jak veřejný zájem, tak také soukromý zájem. Jiní zastávají názor takový, že v této oblasti se jedná pouze o zachování veřejného zájmu.⁵² Pro lepší představu mohu uvést příklad: Advokát je povinen dodržet státem stanovenou mlčenlivost nebo třeba zaměstnanci zdravotních pojišťoven. Druhým typem povinné mlčenlivosti je pak mlčenlivost, kterou stát uznává. Povinnost tedy není upravena v zákoně, ale stát jí respektuje. Příkladem zde může být například zpovědní tajemství duchovních nebo obchodní tajemství. Některé publikace⁵³ uznávají jako třetí typ povinnou mlčenlivost uloženou na základě mezinárodních smluv. Lékařské tajemství je řazeno do první skupiny, tedy zákonem stanovené mlčenlivosti. Argument pro takovéto zařazení shledáváme v tom, že mlčenlivost zdravotnických pracovníků je velmi striktně stanoven zákonem.⁵⁴

2.2.1. Předmět povinné mlčenlivosti

Obecně o předmětu víme, že se jedná o nějakou skutečnost, která má být chráněna konkrétní právní úpravou. Stejně tak to platí i ve vztahu mezi subjekty ve zdravotnictví.⁵⁵ V zákoně je

⁴⁶ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011, s. 61 – 62

⁴⁷ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická ...*, s 62

⁴⁸ STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan, *Právní odpovědnost v medicíně*. Praha 5: Galén, 2010, s. 220

⁴⁹ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická ...*, s 62

⁵⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

⁵¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁵² SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická ...*, s 63

⁵³ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*. Praha 7: Vydavatelství GRADA publishing, a.s. 2008, s. 11

⁵⁴ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost ...*, s. 11

⁵⁵ Tamtéž, s. 30

jasně stanoveno, že mlčenlivost se vztahuje na všechny skutečnosti, o kterých se zdravotnický pracovník dozvěděl při výkonu svého povolání.⁵⁶ Skutečnosti, na které spadá mlčenlivost, zabírají mnohem větší rozsah, než si myslíme.⁵⁷ Doktor Brejcha ve své knize⁵⁸ zmiňuje, že povinná mlčenlivost se nevztahuje pouze na cíleně zjištěné informace, ale i na ty náhodně zjištěné. Příkladem náhodně zjištěných údajů mohou být údaje o finanční situaci pacienty či rodinné poměry pacientů.⁵⁹ O náhodných informacích se pracovník může dozvědět během rozhovoru s pacientem, nebo se o nich může dočíst ve zdravotnické dokumentaci. V praxi však bývá velmi složité rozlišit, zda se jedná o informaci krytou mlčenlivostí, nebo o informaci, kterou lze obvykle sdělit. Je rozdíl mezi informací „pana XY jsme přijali do ústavního léčení na psychiatrické klinice“ a „Váš přítel je hospitalizován po těžké autonehodě na chirurgickém oddělení“. V první situaci se jedná o velmi citlivou informaci a jejím zveřejněním může dojít k poškození zájmů pacienta. Ve druhém případě je sdělení této informace omluvitelné. Hlavním krédem však musí zůstat kladení velkého důrazu na ochraně osobnosti. Je nezbytné individuálně posuzovat dané situace a pokud možno vycházet z toho co si myslí sám pacient a sdělování údajů o jeho osobě.

Nejedná se tedy pouze o informace o zdravotním stavu, ale jsou zde chráněny veškeré informace, které získá zdravotnický pracovník při výkonu své pracovní náplně. Předmětem jsou ale také údaje, které jim poskytl pacient již při svém příchodu, jako jsou například rodné číslo, datum narození, jméno a příjmení.⁶⁰ Ve zkratce tedy můžeme říct, že zdravotnický personál má absolutní povinnou mlčenlivost o všem, co se při výkonu svého povolání dozvěděl. Výjimku mu může uložit pouze zákon.⁶¹ O jaké výjimky se jedná budu hovořit v kapitole 2.2.5.

2.2.2. Subjekty povinné mlčenlivosti

Z právního hlediska dělíme subjekty na fyzické osoby a právnické osoby. Ne jinak je tomu ve vztazích, které vzniknou ve zdravotnictví. Jako hlavní subjekty můžeme označit zdravotnického pracovníka a pacienta. Mezi těmito dvěma vzniká vztah, bez kterého by nemohly vzniknout ty další. Může se zdát, že zdravotník bude v této dvojici subjektů ten

⁵⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

⁵⁷ STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan, *Právní ... s. 221*

⁵⁸ BREJCHA, Aleš. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 99 – 100

⁵⁹ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011, s. 62

⁶⁰ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost ...*, s. 30 – 31

⁶¹ BRŮHA, Dominik. PROŠKOVÁ, Eva. *Zdravotnická povolání*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 52

nadřazený, ale opak je pravdou. Tento vztah řadíme do soukromého práva, tudíž jsou si rovni.⁶² Pokud však hovoříme o zdravotnických pracovnících, nejedná se pouze o lékaře. Mezi tyto pracovníky můžeme zahrnout také: „*zdravotní sestry, ale také například administrativní pracovníky, kteří zpracovávají data pro zdravotní pojišťovnu, posluchači lékařské fakulty, studenti zdravotních škol, zaměstnanci OSSZ podílející se na vypracování zdravotního posudku, soudní znalci v oboru zdravotnictví apod.*“⁶³ Dalšími subjekty jsou třetí osoby, mezi které můžeme zařadit osoby příbuzné což jsou: „*Příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.*“⁶⁴ . V tomto odvětví se jedná o příbuzné v přímé linii, jejichž definici také najdeme v novém občanském zákoníku. „*Osoby jsou příbuzné v linii přímé, pochází-li jedna od druhé.*“⁶⁵ Z této definice plyne, že do přímých příbuzných patří rodiče, sourozenci a manželé. V některých případech mohou do tohoto vztahu vstupovat i orgány veřejné moci. Jsou to například Policie ČR nebo osoby pracující na úřadě správy pro sociální zabezpečení. Tyto orgány však musejí také zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděli díky své činnosti. U těchto subjektů existuje určitá forma nadřazenosti a to tak, že pokud si orgány veřejné moci vyžádají nějaké informace o zdravotním stavu, musejí jim být poskytnuty v plné míře. Pokud tak není učiněno, vystavují se zdravotničtí pracovníci riziku sankce za to, že porušili svou oznamovací povinnost.⁶⁶

2.2.3. Hippokratova přísaha

V tomto bodě mám v úmyslu vás blíže seznámit s Hippokratovou přísahou. V první kapitole jsem hovořila o počátcích lékařského tajemství. Poznamenala jsem, že zrod mlčenlivosti nastal v 5. stol. př. n. l. za dob Hippokrata. Tomuto nejznámějšímu antickému lékaři je přisuzováno, že sepsal přísahu, ve které shrnul základní morální principy lékařství, který v té době měl postavení „etického kodexu“.⁶⁷ Samotná přísaha je velmi uznávaná, ale nikdy neměla a ani v dnešní době nemá postavení právního předpisu. Tudíž, i když je velmi respektovaným aktem morálky a etiky, vždy bude upřednostněn právní předpis. Ve většině případů se však lidé odvolávají právě na znění slibu. Dochází tak hlavně při porušení etiky, ale

⁶²Tamtéž, s. 25

⁶³ *Lékařské tajemství* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 20. 2. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/lekarske-tajemstvi-84.html>>

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁶ UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*. Praha 7: Vydavatelství GRADA publishing, a.s. 2008, s. 26 – 29

⁶⁷ HRIB, Nikolaj. *Kriminalistika a zdravotnictví*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2010, s. 66

i při profesním pochybení. Absolventi medicíny nebo dalších zdravotnických oborů jsou povinni složit přísahu a zavázat se jejímu dodržování. Když se podíváme na znění slibu, spatříme zásady, jimiž jsou zdravotníci vázáni. Jako příklad mohu uvést to, že jsou povinni svou funkci vykonávat svědomitě a využít všechny poznatky, které nabyli jak při studiu, tak i při výkonu svého povolání. Jak vlastně souvisí přísaha s povinnou mlčenlivostí? Jedna její část se věnuje právě mlčenlivosti. „*O všem, co uvidím a uslyším při léčení samém, nebo v souvislosti s ním, zachovám mlčení a podržím to jako tajemství, nebude-li mi dáno svolení k tomu, abych to řekl.*“⁶⁸ Vývojem doby došlo k transformování normy a některá ustanovení odsunula do pozadí. Vynechaly se některé části, jako třeba přísahání k řeckým bohům, nebo že vyučování medicíny je pouze pro muže. Modernizace se také dostalo i na ustanovení o legalizaci potratů. Samotná transformace nemá žádný vliv na vážnost přísahy. Zajímavostí je, že na Karlově univerzitě se neskládá Hippokratova přísaha, ale mají svou vlastní formu přísahy,⁶⁹ jejíž znění je obdobné.⁷⁰

2.2.4. Přístup k informacím

Kdo všechno může mít přístup k informacím o našem zdravotním stavu? Na tuto otázku se pokusím odpovědět v této kapitole. Povinnost na poskytnutí informací o zdravotním stavu má sám pacient. U dalších osob tato povinnost neplatí. Výjimkou jsou pouze zákonní zástupci nebo opatrovníci.⁷¹

Poskytnout informace dalším osobám lze pouze se souhlasem pacienta. Při přijímání pacienta do péče, určí sám pacient komu se mohou informace poskytovat. Informace o těchto osobách se zapíše do zdravotnické dokumentace pacienta.⁷² Spolu se souhlasem určí, jestli mají tyto osoby možnost nahlížet do zdravotnické dokumentace, popřípadě si z ní pořizovat výpis nebo kopie. Dále určuje osoby, které mohou vyslovit souhlas nebo nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb v případě, kdy pacient toho není schopen sám. Stejně jako může pacient udělit souhlas s poskytováním informací konkrétním osobám, může také stanovit, které osoby nesmějí být informované o jeho zdravotním stavu. Nemusí však jít o konečné rozhodnutí. Kdykoli během péče je pacient oprávněn odvolat zákaz nebo zrušit povolení s poskytováním

⁶⁸ VONDRÁČEK, Lubomír. *Hippokratova přísaha* [online]. clkuo.cz, 23. května 2001 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <http://www.clkuo.cz/dokumenty/prolekare/hipokratova_prisaha.htm>

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ UNIVERZITA Karlova – 1. lékařská fakulta. *Sponze absolventů. Lf1.cuni.cz* [cit. 13. března 2019]. Dostupné na <https://www.lf1.cuni.cz/sponze-absolventu-1lfuk?fbclid=IwAR3qZO8LpGT0t_pF7EF-TncYmI2gLdaDpOscu5tKzAT979Uhe2gIWya2L4>

⁷¹ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické pracovníky*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 32

⁷² Podobně se o této problematice hovoří i v knize CANDIGLIOTA, Zuzana a kol. *Jak být pacientem v České republice a zachovat si důstojnost*. 2. upravené vydání. Brno: Liga lidských práv, 2011, s. 52 – 53

informací. Můžeme zde spatřovat, že samotný zákon rozlišuje mezi poskytováním informací, nahlížením do zdravotnické dokumentace a vyslovování souhlasu či nesouhlasu s poskytnutím zdravotních služeb. Reálně tedy může nastat situace, kdy pacient umožní jedné osobě, aby byla informována, ale už jí neumožní nahlížení do dokumentace nebo vyslovování souhlasu či nesouhlasu. Když shrnu tento odstavec, musí vždy být jasné jakou osobu k čemu pacient opravňuje. Ovšem i zde existují výjimky (viz následující kapitola).⁷³

Co když pacient není schopný při přijímání do péče takový souhlas udělit? Zákon pamatuje i na takovouto situaci. Jestliže pacient není schopný vzhledem ke svému zdravotnímu stavu poskytnout souhlas s poskytováním informací, obecně platí, že takové právo mají pouze osoby blízké (viz kapitola subjekty). Pokud ovšem pacient vyjádřil nesouhlas s poskytnutím informací určité osobě blízké dříve, zdravotnický personál je nucen respektovat toto rozhodnutí a žádné údaje nesdělovat. Výjimkou je pouze to, pokud by této osobě hrozila nějaká újma na zdraví.⁷⁴

Jedna z nejčastějších otázek ohledně informovanosti třetích osob se týká druha, popřípadě družky, zda mohou být informováni o zdravotním stavu toho druhého. Jestliže je pacient ve stavu, kdy je schopen udělit souhlas, není o čem spekulovat. Pacient se rozhodne sám, jestli mu udělí souhlas nebo ne. Problém však nastane tehdy, není-li druh/družka schopen udělit souhlas. V takovém to případě je možné poskytnout informace, jen pokud se personál domnívá, že újmu, kterou utrpěl jeden z nich druhý vnímá jako svou vlastní. Praxe je však jiná. Bývá velmi složité určit, zda je mezi těmito dvěma osobami vztah nebo ne. Pro všechny případy je vždy lepší udělit souhlas s poskytnutím informací předem.⁷⁵

V návaznosti na druh onemocnění mají právo na informace i osoby, které k tomu nejsou zmocněné pacientem, ale přišly s ním do styku. Jedná se především o infekční nebo genetické onemocnění.⁷⁶ I v tomto případě je na prvním místě především ochrana soukromí pacienta, a proto jsou tyto informace poskytovány pouze v nezbytném rozsahu. Nemusí konkrétně jmenovat, o kterou osobu se jedná. Stačí pouze informovat, že osoba v jejím okolí trpí infekční chorobou.⁷⁷

⁷³ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické ...*, s. 34 – 35

⁷⁴ Tamtéž, s. 35

⁷⁵ *Lékařské tajemství* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 14. 3. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/lekarske-tajemstvi-84.html>>

⁷⁶ ŠUSTEK, Petr. *Prolomení povinné mlčenlivosti* [online]. bulletin-advokacie.cz, 3. března 2017 [cit. 14. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/aktualni-otazky-zdravotnickeho-prava?browser=mobi>>

⁷⁷ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické ...*, s. 37

Zvláštní skupinou můžeme nazvat osoby pečující. O koho se vlastně jedná? Jsou to osoby, které budou o pacienta pečovat, když on sám toho není schopen. Zdravotnické zařízení jim je povinno sdělit veškeré informace, kterou budou třeba při péči o pacienta. Lze to provést i bez souhlasu pacienta. Příkladem takových to osob jsou zaměstnanci stacionářů, popřípadě LDN.⁷⁸

Jsme oprávněni být informováni o zdravotním stavu našeho zemřelého příbuzného? Odpověď zní ano. Pokud jsem osoba blízká mám nárok na informace o zdravotním stavu zemřelého pacienta. Jedná se o zdravotní stav před smrtí. Jako pozůstalý mám totožná práva, jako kdyby pacient žil.⁷⁹ Platí zde i stejná výjimka, že pokud zemřelý výslovně zakázal poskytnout informace určité blízké osobě, platí to i po smrti pacienta. Toto porušení lze prolomit pouze tehdy, hrozila by dané osobě újma na zdraví. V minulosti tomu tak vždycky nebyvalo. Dříve měli pozůstalí velké problémy dostat se ke zdravotnické dokumentaci a výsledkům pitvy. Důsledkem toho byly často podávané žaloby na pochybení lékaře. Dnešní úprava je mnohem vstřícnější. Pozůstalí mohou nahlédnout do dokumentace a popřípadě prokonzultovat příčinu úmrtí s jiným lékařem. Právní systém tak přispěl ke snížení počtu žalob na slepo a zbytečným trestním oznámením na pochybení lékaře.⁸⁰

Občanský zákoník pamatuje i na poskytování údajů pro vědeckou činnost. Zavedení tohoto ustanovení potěšilo zejména vědeckou obec. V anonymní formě jsou poskytovány údaje o ošetřovaném bez jeho souhlasu. Slouží pouze k vědeckým nebo statistickým účelům. Anonymita je v tomto případě na prvním místě. Další podmínkou pro možnost nakládání s informacemi je ta, že se musí jednat o veřejný zájem. Není však dovoleno nakládat takto s informacemi vysloví-li pacient nesouhlas nebo pokud jde dojít ke stejnému výsledku i bez údajů o konkrétním ošetřovaném.⁸¹ Může vyvstat další otázka. Mohou být medicí přítomni při ošetřování pacienta? Ano, mohou. Pacienti ale mají právo na odmítnutí jejich přítomnosti, musejí to ovšem výslovně oznámit.⁸²

Celou podkapitolou nás provází jeden pojem, a to souhlas s poskytnutím informací třetím osobám. Souhlas je brán jako právní úkon, musí být, proto učiněn svobodně, vážně, srozumitelně a určitě. Jelikož se jedná o právní úkon, může jej udělit pouze osoba způsobilá

⁷⁸ ŠUSTEK, Petr. *Prolomení povinné ...*

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické ..., s. 36*

⁸¹ Tamtéž, s. 35 - 36

⁸² Viz. § 28 odst. 3 písm. h zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních ...

k právním úkonům⁸³. Není-li, rozhoduje za něj zákonný zástupce nebo opatrovník.⁸⁴ Jakou formu má souhlas mít? Zákon nestanovuje, jakou formou má být souhlas udělen. Může jít o výslovný souhlas nebo konkludentní. Výslovným souhlasem rozumíme ústní nebo písemné prohlášení. Pamatuje se i na sluchově postižené osoby, které mohou udělit souhlas ve znakové řeči.⁸⁵ Nicméně vždy se musí o souhlasu nebo nesouhlasu učinit zápis do zdravotnické dokumentace. Záznamy musejí být podepsány pacientem a zdravotnickým pracovníkem, který byl přítomen pacientovu rozhodnutí.⁸⁶

Je možné poskytnout informace telefonicky nebo pomocí emailové pošty? Ano, je to možné. Zdravotník však musí vždy brát v úvahu jaké informace poskytuje. Ve zdravotnické dokumentaci, by měl mít u jednotlivých informací uvedeno, jakým způsobem je mohou poskytnout dalším osobám. Zvláště citlivé informace nesmějí být zasílány emailovou poštou, ale zvláště zabezpečenými systémy. Jestliže chce pacient zaslat lékařskou zprávu emailem, musí jej lékař poučit o možných rizicích.⁸⁷

2.2.5. Výjimky z povinné mlčenlivost

Ne vždy, je poskytovatel zdravotní péče vázán mlčenlivostí.⁸⁸ Zákon o zdravotních službách taxativně vymezuje, kdy je možné povinnost porušit. § 51 odst. 2 mluví takto:

„Za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje:

- a) Předávání informací nezbytných pro zajištění návaznosti poskytovaných zdravotních služeb,*
- b) Sdělování údajů nebo jiných skutečností, je-li poskytovatel zproštěn pacientem, popřípadě zákonným zástupcem pacienta, mlčenlivosti a sděluje-li údaje nebo tyto skutečnosti v rozsahu zproštění,*
- c) Sdělování, popřípadě oznamování údajů nebo jiných skutečností podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů, pokud z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů vyplývá, že údaje nebo skutečnosti lze sdělit bez souhlasu pacienta,*

⁸³ Viz § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁴ STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan, *Právní odpovědnost ...*, s. 225

⁸⁵ ŠUSTEK, Petr. *Prolomení povinné ...*

⁸⁶ PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické ...*, s. 35

⁸⁷ *Ze zdravotnictví* [online]. uouu.cz [cit. 24. 3. 2019] Dostupné na <<https://www.uouu.cz/ze-zdravotnictvi/ds-5141/p1=514>>

⁸⁸ O této problematice se zmiňuje ve své knize pan doktor Doležal. DOLEŽAL, Tomáš. *Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva*. Praha 2: Leges, s. 144

d) Sdělování údajů nebo jiných skutečností pro potřeby trestního řízení, způsobem stanoveným právními předpisy upravujícími trestní řízení; za porušení povinné mlčenlivosti se rovněž nepovažuje sdělování údajů nebo jiných skutečností při plnění zákonem uložené povinnosti překazit nebo oznámit spáchání trestného činu.⁸⁹“

Ustanovení v § 51 pokračuje a dále stanovuje, že za porušení povinné mlčenlivosti se nepovažuje: „*sdělování údajů nebo jiných skutečností poskytovatelem v nezbytném rozsahu pro ochranu vlastních práv v trestním řízení ...*“⁹⁰ a „*sdělování údajů nebo jiných skutečností zdravotnickým pracovníkem, který je členem komory, v nezbytném rozsahu pro účely řízení prováděných orgány komory.*“⁹¹

Splněním výše uvedených podmínek, se ruší povinná mlčenlivost a zdravotnický personál je oprávněn k poskytnutí informací.⁹² Taxativně jsme vypsala, co vše není vázáno povinnou mlčenlivostí a v následujících řádcích se pokusím jednotlivé body vyjasnit.

První bod slouží k předávání nezbytných informací. Je velmi důležitý pro následující zdravotní péči. Pokud by nebyl přebírající zdravotnický pracovník jasně a srozumitelně informován o zdravotním stavu pacienta, nemuselo by dojít k potřebné péči. Jako příklad mohu uvést seznámení s anamnézou pacienta další lékaře před operačním zákrokem.

Druhý bod není potřeba zmiňovat. Potřebné vysvětlení jsem poskytla v předcházející podkapitole. (viz nahoře)

V bodě c) se hovoří o osobách, které nepotřebují souhlas pacienta k nahlížení do jeho dokumentace. O jaké osoby se jedná opět nalezneme v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Uvedu pouze demonstrativní výčet:

- Osoby, které jsou způsobilé k výkonu zdravotnického povolání nebo další odborníci dané problematiky, z důvodu posouzení správného postupu při ošetřování pacienta,
- Osoby, které spolupracují se správním orgánem a přezkoumávají lékařské posudky,
- Osoby, které posuzují stav pacienta pro účely zdravotních pojišťoven,
- Osoby posuzující stav ošetřovaného pro účely sociálního zabezpečení.⁹³

⁸⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách ...

⁹⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách ...

⁹¹ Tamtéž

⁹² SVEJKOVSKÝ a kol. *Zdravotnictví a právo*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016, s. 260

⁹³ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních ...

Samozřejmě bych mohla pokračovat ve výčtu, ale pro demonstrativní příklad to postačuje. Mimo jiné lze bez souhlasu pacienta umožnit nahlížení i studentům lékařských, farmaceutických a stomatologických oborů. Mohou však získávat informace pouze v nezbytném rozsahu a pro potřeby výuky.⁹⁴

Trestní řád jasně určuje, že pokud má někdo u sebe věc, která může sloužit jako důkazní materiál v trestním řízení, je povinen jí vydat. Orgány činné v trestním řízení mohou vyzvat osobu, aby takovou věc vydala. Ve zdravotnictví tato povinnost platí taky. Dokazuje to písmeno d) v dříve citovaném zákoně.⁹⁵ Orgánem činným v trestním řízení v tomto případě rozumíme například Policie ČR, státní zástupce nebo soud. Důležitou částí ustanovení je i předcházení trestné činnosti, nebo jí bezprostředně po zjištění oznámit. Takovou povinnost ukládá trestní zákoník v § 367.⁹⁶ Za neoznámení trestné činnosti hrozí osobám, co ji nedodrží trest odnětí svobody.⁹⁷ Institut oznamovací povinnosti je velmi rozsáhlým tématem, o kterém by bylo možno psát velmi rozsáhle, ale nebudu jej dále rozvíjet.

Právní předpis dále povoluje upuštění od povinné mlčenlivosti v rámci vlastní obhajoby při trestní řízení, občanskoprávní řízení atd. Na která další řízení se dá použít výjimka jsou přesně jmenovány v § 51 odst. 3. Také jsou zde uvedeny další podmínky pro možnost uplatnění tohoto nároku. Nelze tedy hovořit o povinnosti sdělení informací, ale o možnost jejich použití při vlastní obhajobě v řízení.⁹⁸

Poslední možnost vyloučení povinné mlčenlivosti zakotvuje zákon o České lékařské komoře. Komoře může vůči svým členům vést disciplinární řízení⁹⁹ a v rámci disciplinárního řízení požadovat údaje, které mohou mít vliv na průběh a výsledek řízení. Poskytování informací musí být pouze v nezbytném rozsahu.¹⁰⁰

Ve zkratce se pokusím shrnout tuto podkapitolu. Kdy je možné prolomit povinnou mlčenlivost jasně stanoví zákon. Také víme, že pokud je povinná mlčenlivost prolomena, vždy se bere ohled na pacientovo soukromí a zasahuje se do něj pouze v nezbytném rozsahu. Jestliže

⁹⁴ Tamtéž

⁹⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁹⁶ POLICAR, Radek. Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků vs. orgány činné v trestním řízení. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2011, roč. 1, č. 3, s. 33 – 57.

⁹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním ...

⁹⁸ POLICAR, Radek. Povinná mlčenlivost zdravotnických ...

⁹⁹ viz § 2, odst. 2, písm. f zákona č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárenské komoře

¹⁰⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních ...

dojde k porušení povinné mlčenlivosti, která není povolena zákonem, je možné zdravotnického pracovníka sankcionovat. Více už ale v následující kapitole.

2.2.6. Porušení povinnosti

V předchozí kapitole jsem shrnula legální možnosti porušení mlčenlivosti. Existuje však také možnost, kdy dojde k porušení povinné mlčenlivosti a zdravotní pracovník za něj může být sankcionován. Vyskytuje se řada způsobů, jak lze za porušení sankcionovat. O jaké se konkrétně jedná, na to se pokusím odpovědět v následujících řádcích.¹⁰¹

První možnost odpovědnosti za porušení zákonem stanovené povinnosti, je správní odpovědnost. Zákon o zdravotních službách v sobě obsahuje ustanovení o přestupcích. Z něj vyplývá, že přestupku porušení mlčenlivosti se může dopustit jak fyzická osoba, tak i právnická osoba.¹⁰² Předpis určuje, jaká je možnost sankce a v jaké výši.¹⁰³ Přestupky na ochranu osobních údajů nejsou upraveny pouze ve výše zmíněném zákoně. Povinnost, jak nakládat s citlivými údaji najdeme taky v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Hlava VII zmíněného zákona se cele zabývá přestupky proti ochraně osobních údajů. Opět může zjistit, že přestupku se může dopustit, jak fyzická, tak právnická osoba. V § 44 a násl. jsou taxativně vymezeny způsoby jakými lze ochranu osobních údajů porušit a jaké hrozím osobám sankce za nedodržení.¹⁰⁴

Další pohled na odpovědnost za poškození práv ošetřovaného proniká do soukromého práva. Zásahem do osobnosti pacienta, může vzniknout i nemajetková újma. Právní předpis jasně stanoví, kdy k takové újmě dojde a na jaké zadostiučinění má poškozený nárok.¹⁰⁵ Občanskoprávní odpovědnost nabývá pouze provozovatel zdravotnického zařízení.

Na občanskoprávní odpovědnost lze hned navázat pracovněprávní odpovědností. Jestliže zdravotnický personál jakýmkoli způsobem poruší povinnosti vznikající na základě pracovněprávního vztahu, může zaměstnavatel dospět k radikálnímu řešení. Nejzazším řešením může být i výpověď ze strany zaměstnavatele.¹⁰⁶ Mimo jiné, může zaměstnavatel po pracovníkovi požadovat náhradu škody, která mu byla způsobena jeho nezákonným jednáním.¹⁰⁷

¹⁰¹ SVEJKOVSKÝ a kol. *Zdravotnictví a právo ... s. 260*

¹⁰² Viz § 114, odst. 1, písm. c a § 117, odst. 3 písm. d zákona č. 372/2011 sb., o zdravotních ...

¹⁰³ Viz § 114, odst. 2 písm. a a § 117, odst. 4 písm. a zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách ...

¹⁰⁴ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů ...

¹⁰⁵ Viz § 2894 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁰⁶ Viz § 52 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

¹⁰⁷ Viz. § 250, odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Disciplinární odpovědnost nabývají pouze někteří zdravotničtí pracovníci. Jedná se o ty, kteří musejí být ze zákona členy komory. Výčtově hovoříme o lékařích, stomatolozích a farmaceutech. Komora je oprávněna vést proti svému ?, při porušení zákonem stanovených povinností, disciplinární řízení. Jako o zákonem stanovené povinnosti rozumíme také povinné mlčenlivosti. Z disciplinárního řízení vznikne disciplinární opatření. Takovéto opatření se může lišit závažností porušení.¹⁰⁸ V případě, kdy nejde o hrubé porušení povinnosti přichází v úvahu pouze dvě formy sankcí, a to buď důtka nebo pokuta ve stanoveném rozsahu.¹⁰⁹ Jestliže se však jedná o hrubé porušení povinností, lze lékaře v nejzávažším případě i vyloučit z komory.¹¹⁰

Poslední a nejzávažnější formou odpovědnosti, je trestní odpovědnost. Údaje, které spadají pod ochranu, jsou v případě zdravotnictví zvláštní kategorie osobních údajů. Podléhají tedy zvýšené formě ochrany. Když dojde k porušení ochrany údajů ze strany zdravotnického personál, lze tento čin kvalifikovat jako neúmyslné nakládání s osobními údaji.¹¹¹ Může se jednat jak o porušení úmyslné nebo z nedbalosti. Soud může v tomto případě vynést rozsudek s trestem buď odnětí svobody na dobu až tří let, nebo pouze zakáže vykonávání činnosti.¹¹²

Možností, jak poruší pracovník ve zdravotnictví své povinnosti, je opravdu velká řada. Jak jsme se mohli přesvědčit, tak za některé prohřešky hrozí pouze finanční sankce nebo důtka. Při závažnějším porušení může dojít až na vězení. Musím uznat, že stát se opravdu dostatečně snaží, aby se naše citlivé informace nemohly dostat na veřejnost a volně kolovat mezi lidmi

2.3.GDPR ve zdravotnictví

Zdravotní údaje jsou v GDPR zařazeny do čl. 9. Již z názvu článku víme, že se jedná o zvláštní kategorii osobních údajů.¹¹³ Skupina zvláštních osobních údajů nahrazuje dosud užívaný institut citlivých údajů. Oficiálně je také rozšířen o zpracovávání genetických a biometrických údajů, ale v naší právní úpravě byly tyto pojmy zahrnuty již dřív, a tudíž pro nás tato změna nemá velké dopady. Jestliže chceme hovořit o zpracovávání údajů ve zdravotnictví, i nadále zůstávají stěžejní zvláštní právní předpisy, jimiž jsou zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, zákon č. 268/2014 Sb., o zdravotnických prostředcích, zákon č. 48/1997

¹⁰⁸ POLICAR, Radek. Povinná mlčenlivost zdravotnických ...

¹⁰⁹ Viz. § 13 odst. 3 zákona č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře ...

¹¹⁰ Viz. § 18 odst. 3 zákona č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře ...

¹¹¹ Viz § 180 zákona č. 40/2006 Sb., trestní zákoník

¹¹² POLICAR, Radek. Povinná mlčenlivost zdravotnických ...

¹¹³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

Sb., o veřejném zdravotním pojištění a vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci.¹¹⁴

Jakým způsobem je odvětví zdravotnictví ovlivněno GDPR? Odpověď pro nás připravilo samotné Ministerstvo zdravotnictví v metodice implementace nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679.¹¹⁵

Z pohledu pacienta zde dochází k rozšíření práv. Jako subjekt práva údajů u něj dochází k obohacení právní jistoty. Konkrétně hovoříme o čl. 12–22, 78–80 a 82. Nyní si postupně rozebereme jednotlivé ovlivňující články.

Čl. 12 je zaměřen na přístup k informacím. Přístup musí být transparentní, srozumitelný a snadno přístupný. V budoucnu může dojít k možnosti informovat dálkovým způsobem pomocí webových stránek.

Čl. 13 a 14 navazují na předchozí ustanovení. První ze zmíněných článků hovoří o údajích získaných samotným pacientem. Jestliže správce obdrží nějaké nové informace, o nichž pacient neví, musí mu je neprodleně oznámit. I zde jsou výjimky. Příkladem je situace, kdy se jedná o záchranu života. V případě 14. čl. mluvíme o informacích, získaných od jiných osob. V takovémto případě je právo omezeno. Například se může jednat o údaje nezbytné k zajištění návaznosti dalších zdravotních a sociálních služeb poskytovaných pacientovi.

Dalším ustanovením je správci uložena povinnost vyhovět žádosti pacienta na sdělení osobních údajů, a to v plném rozsahu.

Čl. 16 hovoří o opravě údajů. Správce musí bez zbytečného otálení opravit neúplné a špatné informace o pacientovi.

Právo výmazu upraveném v čl. 17 odst. 1, je v tomto ohledu omezeno. Konkrétně je stanoven ve zvláštních právních předpisech týkajících se zdravotnických služeb.

Omezení zpracování osobních údajů je přesně stanoveno nařízením v čl. 18. Případy, kdy lze omezit zpracování jsou následující:

¹¹⁴ PATTYNOVÁ, Jana. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 129

¹¹⁵ Jak implementovat Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Praha. Ministerstvo zdravotnictví [cit. 17. 3. 2019] Dostupné na <https://www.mzcr.cz/Legislativa/obsah/implementace-gdpr_3805_11.html>

1) „subjekt údajů popírá přesnost osobních údajů, a to na dobu potřebnou k tomu, aby správce mohl přesnost osobních údajů ověřit;

2) zpracování je protiprávní a subjekt údajů odmítá výmaz osobních údajů a žádá místo toho o omezení jejich použití;

3) správce již osobní údaje nepotřebuje pro účely zpracování, ale subjekt údajů je požaduje pro určení, výkon nebo obhajobu právních nároků;

4) subjekt údajů vnesl námitku proti zpracování podle čl. 21 odst. 1, dokud nebude ověřeno, zda oprávněné důvody správce převažují nad oprávněnými důvody subjektu údajů¹¹⁶

Správce je povinen oznámit subjektu práva, pokud dojde k výmazu nebo opravě údajů. Povinnost se upouští pouze tehdy, není-li možné nebo bylo by zapotřebí vyložit nepřiměřené úsilí správce, aby takovou informaci předal.

Předávání informací mezi správci upraveném v čl. 20 se ve zdravotnictví neuplatňuje.

Čl. 21 v sobě obsahuje právo vznést námitku.

Provádět automatizované a individuální rozhodování, které zahrnuje i profilování, na základě údajů o pacientovi, se zakazuje. Jako u jiných předpisů i zde jsou stanoveny výjimky. Jedná se o zákonem stanovenou povinnost, subjekt k tomu dal souhlas nebo je to nezbytné pro uzavření smlouvy nebo jejího plnění.

Čl. 77–79 se zabývají ochranou pacienta. Lze podat stížnost k dozorovému úřadu a na soudní ochranu jak vůči dozorovanému úřadu, tak i proti správci či zpracovateli.

Dalším právem, které je pacientovi zaručeno je možnost být zastoupen neziskovým subjektem. Správce je povinen jednat s takovýmto subjektem.

Pamatovalo se i na možnost náhrady za újmu. Může se jednat o újmu hmotnou i nehmotnou a správce je povinen nahradit vzniklou újmu.

Z pohledu pacientů došlo k rozšíření práv. U poskytovatelů změna proběhla naopak. Nerozšířili se práva, ale povinnosti. Obecnou úpravu ochrany osobních údajů jsem definovala a vysvětlila v kapitole 2.1. Povinnosti poskytovatelům zdravotních služeb stanovují čl. 24, 25,

¹¹⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES

28-35, 37-39, 42, 44 a následující. Všechny tyto články souvisejí se zvýšenou ochranou osobních údajů pacientů.

Zpracovávání klinických dat má své výjimky, sloužící pro účely vědeckého a historického výzkumu. Vede to hlavně ke vzniku nových povinností pro správce. Je nutno konstatovat, že konkrétní výjimky musejí být stanoveny v zákoně. Příkladem zde může být úprava o Národním zdravotním informačním systému. Nejedná se pouze o výjimky pro vědecké a historické účely, ale můžeme narazit i na výjimky pro účely archivace ve veřejném zájmu. Tyto výjimky jsou propojeny s právy pacientů. I zde je nutné dodržovat omezení stanovené právními předpisy.

Měla jsem možnost vést rozhovor se zdravotními sestrami z transfúzního oddělení v Novém Jičíně a sdělily mi, že se jich konkrétně GDPR moc nedotklo. Musely podstoupit školení o GDPR a dále musejí dbát na to, aby počítače s daty o pacientech nezůstávaly otevřené bez přítomnosti zdravotnického personálu.

Často kladenou otázkou mezi občany je, zda může zdravotní sestra v čekárně volat jména pacientů. V praxi to není v rozporu s GDPR. Jsou však oddělení, kde je potřeba dbát zvýšené ochrany. Příkladem může být třeba infekční oddělení, kde musejí vedoucí oddělení dbát zvýšené opatrnosti s nakládáním s osobními údaji.¹¹⁷

2.4.Zdravotnická dokumentace

V předchozích podkapitolách se několikrát pojem zdravotnická dokumentace objevil a nyní Vás chci okrajově seznámit co to zdravotnická dokumentace vlastně je. Zdravotnickou dokumentaci bych přirovnala ke spisu ve správním. „*Spis je soubor dokumentů týkající se téže věci*“¹¹⁸, tato definice to jen potvrzuje. Dokumentace je takový souborem všech základních údajích o pacientech a o poskytnuté zdravotní péči.¹¹⁹ Právní zakotvení nalezneme v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách. Správné nakládání sebou nese dvě základní úskalí. Správce musí zajistit, aby byla dokumentace dostatečně chráněna před neoprávněným přístupem a zároveň musí umožnit přístup všem povolaným osobám. Jedná se především o samotné pacienty, kteří mají volný přístup právně podložený. Právo nahlížet mají také osoby,

¹¹⁷ *Ze zdravotnictví* [online]. uouu.cz [cit. 24. 3. 2019] Dostupné na <<https://www.uouu.cz/ze-zdravotnictvi/ds-5141/p1=514>>

¹¹⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

¹¹⁹ *Zdravotnická dokumentace* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 14. 3. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/zdravotnicka-dokumentace-79.html>>

které se nějakým způsobem podílejí na zdravotní péči. Zřejmým faktem tedy zůstává, že dokumentace obsahuje mnoho osobních a citlivých údajů.¹²⁰

Forma zdravotnické dokumentace není pevně stanovená. Zákon dává správcům na výběr. Lze ji vést jak v písemné, elektronické nebo kombinované formě. Předpis však jasně určuje podmínky, za jakých lze danou formu vést.¹²¹ Konkrétní požadavky a obsahové náležitosti jsou pak upraveny ve vyhlášce č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci. Obecně platí, že všechny zápisy ve zdravotnické dokumentaci musejí být čitelné, pravdivé a průkazné. Může se stát, že se objeví nějaká chyba, nikdo z nás přeci není dokonalý. I na takovou situaci zákon pamatuje.¹²² Veškeré další způsoby nakládání a zacházení s dokumentací jsou rovněž stanoveny výše zmíněnou vyhláškou.

Jaký je tedy její skutečný význam? Může mít zásadní roli jak při poskytování zdravotní péče pacientovi, tak v některých případech i jako důkazní materiál. Zásadním bodem je také dodržování současné legislativy. Jestliže zařízení, konkrétně zpracovatel, nevede dokumentaci řádným způsobem, naplní tím právní odpovědnost a hrozí uložení sankce. Veškerá komunikace mezi pacientem a ošetřujícím personálem je vhodná taktéž zapisovat. Pomůže to při následné péči. Nesmíme také zapomínat na zákonem stanovenou dobu uchování dokumentace.¹²³ Při bližším zkoumání zdravotnické dokumentace, je nutné uznat, že je nezbytnou částí dnešního zdravotnictví.

¹²⁰ SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická ...*, s. 43

¹²¹ Tamtéž s. 44

¹²² SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická ...*, s. 45

¹²³ SVEJKOVSKÝ a kol. *Zdravotnictví a právo ...* s. 309

Závěr

Ochrana osobních údajů není pouze problémem naší republiky, ale jedná se o celosvětový problém, obzvláště v dnešní internetové době. V historii bylo naší republikou ratifikováno několik mezinárodních úmluv, které se o ochraně osobních údajů zmiňují a jsou účinné i v současnosti. Stejně tak to platí i na evropské úrovni. Když poté nahlédneme do naší vnitrostátní úpravy, vidíme, že i naši zákonodárci na tento institut pamatují.

Povinnou mlčenlivost zdravotnických pracovníků řadíme mezi nejdůležitější institut při poskytování zdravotní péče. Již na počátku 5. století př. n. l. si Hippokrates uvědomoval důležitost nastolení vzájemné důvěry mezi pacientem a lékařem v oblasti ochrany soukromí. Tato teorie přečkala několik desítek století a pouze s nepatrnými změnami vydržela až do současné doby. Již v minulosti si byli lékaři vědomi, že pod ochranu spadají veškeré informace, které se dozví při výkonu svého povolání. Nejedná se tedy pouze o údaje o zdravotním stavu, ale i o další osobní údaje jako je například rasa, ekonomická situace nebo náboženství pacienta. Také už víme, že povinnou mlčenlivostí nejsou vázáni pouze zdravotníci, ale i pracovníci pracující ve zdravotnickém zařízení nevykonávající zdravotnickou profesi (administrativní pracovník, uklízečka, zaměstnanec zdravotní pojišťovny, atd.). Stejně jako v jiných odvětvích i zde jsme měli možnost nalézt výjimky, kdy zákon taxativně vymezuje možnosti prolomení povinné mlčenlivosti. Sankcionování osoby pro porušení zákonné normy je běžnou praxí. Nejinak je tomu i v povinné mlčenlivosti. Jsou zde různé možnosti, jak lze potrestat osobu za nedodržení právem stanovené povinnosti. Pro rekapitulaci se může jednat například o občanskoprávní, správní nebo trestněprávní odpovědnost.

Právní úprava v EU si za poslední dva roky prošla velkými změnami. Došlo ke zpřísnění pravidel, jak zpracovávat osobní údaje všech osob na území EU. Změnám se nevyhnula ani oblast zdravotnictví. Dané změny proběhly díky nařízení parlamentu a Rady EU zvané GDPR. Změny se nevyhnuly ani resortu zdravotnictví. Pro lepší přehlednost těchto změn připravilo ministerstvo zdravotnictví dokument, ve které se věnují implementaci GDPR do naší právní úpravy a konkrétně do resortu zdravotnictví. V tomto ohledu došlo k posílení práv pacienta, a naopak ke zpřísnění povinností zpracovatele a správce osobních údajů. GDPR také zařadilo informace získávané ve zdravotnictví do zvláštní skupiny osobních údajů. Tento pojem nahradil předchozí institut citlivých údajů.

Ochrana osobnosti člověka obecně patří k nejdůležitějším právům lidské bytosti a z toho důvodu si myslím, že zákonodárci mají dbát zvýšené pozornosti této problematice a rozvíjet právní úpravu současně s rozvíjející se pokrokovou on-line dobou.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. BREJCHA, Aleš. *Právo na informace a povinnost mlčenlivosti v českém právním řádu*. Praha: Codex Bohemia, 1998. 288 s.
2. BRŮHA, Dominik. PROŠKOVÁ, Eva. *Zdravotnická povolání*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. 560 s.
3. CANDIGLIOTA, Zuzana a kol. *Jak být pacientem v České republice a zachovat si důstojnost*. 2. upravené vydání. Brno: Liga lidských práv, 2011. 191 s.
4. DOLEŽAL, Tomáš. *Vztah lékaře a pacienta z pohledu soukromého práva*. Praha 2: Leges, 2012. 160 s.
5. HAMULÁK, Ondrej. STEHLÍK, Václav. *Praktikum práva Evropské unie: ústavní základy a soudnictví*. 2. upr. a aktualiz. vyd. Praha: Leges 2013. 224 s.
6. HRIB, Nikolaj. *Kriminalistika a zdravotnictví*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2010. 324 s.
7. HUMENÍK, Ivan. *Ochrana osobnosti a medicínske právo*. 1. vydání. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2011, 288 s.
8. NOVÝ, Karel. *Právnícké informatorium pro lékaře*. Praha: Linde, 1992, 387 s.
2. PATTYNOVÁ, Jana a kol. *Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR): data a soukromí v digitálním světě: komentář*. Praha: Leges, 2018. 487 s.
9. PRUDIL, Lukáš. *Právo pro zdravotnické pracovníky*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017. 155 s.
10. SLÁDEČEK, Vladimír, Vladimír MIKULE, Radovan SUCHÁNEK a Jindřiška SYLLOVÁ. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. 1301 s.
11. SOVOVÁ, Olga. *Zdravotnická praxe a právo*. Praha: Leges, 2011. 299 s.
12. STOLÍNOVÁ, Jitka, MACH, Jan, *Právní odpovědnost v medicíně*. Praha 5: Galén, 2010. 313 s.
13. SVEJKOVSKÝ a kol. *Zdravotnictví a právo*. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2016. 453 s.
14. UHEREK, Pavel. *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*. Praha 7: Vydavatelství GRADA publishing, a.s. 2008. 182 s.

Odborné časopisy

1. POLICAR, Radek. Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníky vs. orgány činné v trestním řízení. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2011, roč. 1, č. 3, s. 33 – 57.

Právní předpisy

Vnitrostátní

1. Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
2. Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory, Etický kodex české lékařské komory
3. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změnách některých zákonů
4. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
5. Zákon č. 40/2006 Sb., trestní zákoník
6. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
7. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
8. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
9. Vyhláška č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci
10. zákona č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárenské komoře
11. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
12. zákon č. 114/1929 Sb., o výkonu lékařské praxe
13. Zákon č. 170/1950 Sb., o zdravotnických povoláních. Účinném ke dni 30. 6. 1966

Evropské

1. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union art. [], 2012 O.J. C 326/391, at [] [hereinafter Charter of Rights]

Mezinárodní

1. Usnesení č. DE01/48 valného shromáždění OSN, Všeobecná deklarace lidských práv
2. Úmluva na ochraně lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicíně 96/2001 Sb.m.s.
3. Úmluvy č. 108 o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních údajů

Internetové zdroje

1. ZAJÍČKOVÁ, Markéta, Mgr. *Neoprávněné prolamování povinné mlčenlivosti – problém současného českého zdravotnictví* [online]. internimedica.cz, 16. května 2014 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <<https://www.internimedica.cz/pdfs/int/2014/05/11.pdf>>
2. VONDRÁČEK, Lubomír. *Hippokratova přísaha* [online]. clkuo.cz, 23. května 2001 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <http://www.clkuo.cz/dokumenty/prolekare/hipokratova_prisaha.htm>
3. POLICAR, Radek. *GDPR a ochrana soukromí ve zdravotnictví* [online]. mzcr.cz [cit. 11. 3. 2019] Dostupné na <https://www.mzcr.cz/Legislativa/obsah/implementace-gdpr_3805_11.html>
4. *Lékařské tajemství* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 20. 2. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/lekarske-tajemstvi-84.html>>
5. VONDRÁČEK, Lubomír. *Hippokratova přísaha* [online]. clkuo.cz, 23. května 2001 [cit. 7. března 2019]. Dostupné na <http://www.clkuo.cz/dokumenty/prolekare/hipokratova_prisaha.htm>
6. UNIVERZITA Karlova – 1. lékařská fakulta. *Sponze absolventů. Lf1.cuni.cz* [cit. 13. března 2019]. Dostupné na <https://www.lf1.cuni.cz/sponze-absolventu-1lfuk?fbclid=IwAR3qZO8LpGT0t_pF7EF-TncYmI2gLdaDpOsku5tKzAT979UHE2gIWya2L4>
7. *Lékařské tajemství* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 14. 3. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/lekarske-tajemstvi-84.html>>

8. ŠUSTEK, Petr. *Prolomení povinné mlčenlivosti* [online]. bulletin-advokacie.cz, 3. března 2017 [cit. 14. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/aktualni-otazky-zdravotnickeho-prava?browser=mobi>>
9. *Lékařské tajemství* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 14. 3. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/lekarske-tajemstvi-84.html>>
10. *Zdravotnická dokumentace* [online]. ferovanemocnice.cz [cit. 14. 3. 2019] Dostupné na <<http://ferovanemocnice.cz/zdravotnicka-dokumentace-a-lekarske-tajemstvi-26/zdravotnicka-dokumentace-79.html>>
11. *GDPR (obecné nařízení)* [online]. uouu.cz [cit. 21. 2. 2019] Dostupné na <<https://www.uouu.cz/gdpr-obecne-narizeni/ds-3938/p1=3938>>
12. *Ze zdravotnictví* [online]. uouu.cz [cit. 24. 3. 2019] Dostupné na <<https://www.uouu.cz/ze-zdravotnictvi/ds-5141/p1=514>>
13. MELOTÍKOVÁ, Petra. *Vybrané právní nástroje Rady Evropy v oblasti ochrany osobních údajů* [online]. law.muni.cz/sborniky, 2008 [cit. 20. března 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/sprava/melotikova_petra.pdf>

Ostatní

1. Jak implementovat Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Praha. Ministerstvo zdravotnictví [cit. 17. 3. 2019] Dostupné na <https://www.mzcr.cz/Legislativa/obsah/implementace-gdpr_3805_11.html>

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na ochranu osobních informací ve zdravotnictví, konkrétně na povinnou mlčenlivost zdravotnických pracovníků. V první kapitole nahlédneme do postupného vývoje mlčenlivosti a na stávající právní úpravu. Na počátku druhé kapitoly jsou stručně vymezeny pojmy z ochrany osobních údajů. V pokračování druhé kapitoly se postupně seznamuje s problematikou povinné mlčenlivosti. Například jaký je její předmět a kdo je povinen ji dodržovat. Závěr práce je poté věnován zdravotnické dokumentaci a jejímu významu.

Klíčová slova

Povinná mlčenlivost, zdravotnická dokumentace, GDPR, osobní údaje, zvláštní osobní údaje, zdravotničtí pracovníci, pacient

Abstract

This bachelor thesis deals with protection of personal data in health care, specifically with mandatory confidentiality. The first chapter focuses on the development of confidentiality and existing legislation. The second chapter defines the basic legal terms and acquaints with the issue, for example what is the subject of confidentiality and who is obliged to follow it. Conclusion deals with medical documentation and its importance.

Key words

Mandatory confidentiality, medical documentation, GDPR, personal data, special categories of personal data, healthcare workers, patient